ACHIEVER -21

शैक्षणिक सत्र 2020–21

प्रश्न बैंक

(01 दिसंबर 2020 से.................)

कक्षा– 12वीं
विषय–संस्कृत(सामान्य)
सेट–2

स्कूल शिक्षा विभाग धमतरी (छ0ग0)

DIRECTED BY
Shri J.P. MOURYA(IAS)
DISTT. – DHAMTARI

GUIDED BY
Shri MAYANK CHATURVEDI (IAS)
C.E.O. ZILA PANCHAYAT DHAMTARI

PRESENTED BY
Dr. RAJANI NELSON
D.E.O. DHAMTARI

ACHIEVER-21

प्रश्न पत्र सेट–2

कक्षा– 12वीं

विषय– संस्कृत(सामान्य)

समय– 03 घण्टा अधिकतम अंक– 80

सामान्य निर्देशः–

सर्वे प्रश्नाः समाधेयः।

प्रश्न क्रमांक 01. नियुक्तो डसि पदे का समासः अस्ति ? (1)

प्रश्न क्रमांक 02. मनोरथः पदे कः समासः अस्ति ? (1)

प्रश्न क्रमांक 03. सह योगे का विभक्ति भवति ? (1)

प्रश्न क्रमांक 04. सेव+तल्यत प्रकृति प्रत्यय योजयित्वा लिखत ? (1)

प्रश्न क्रमांक 05. छन्दरहिंत रचनां किम् कथ्यते ? (1)

प्रश्न क्रमांक 06. नायकस्य कति भेदाः सन्ति ? (1)

प्रश्न क्रमांक 07. ऋतु संहार नाटकं केन विरचितम् ? (1)

प्रश्न क्रमांक 08. सिद्धार्थस्य सारथेः किम् नाम अस्ति ? (1)

प्रश्न क्रमांक 09. " नैकेनापि समं गता वसुमती " पाठः कस्मात् ग्रन्थात् उद्धृतः ? (1)

प्रश्न क्रमांक 10. 'मदालसा पाठस्य लेखिकायाः किम्नाम अस्ति ? (1)

प्रश्न क्रमांक 11. अधोलिखित वाक्येषु कोष्ठाकान्तर्गत प्रकृति प्रत्ययौ योजयित्वा रिक्त स्थानानि पूरयत – (2)

1) अयं मद् भक्तिः .... । (दृश + क्त + टाप्)
2) परं एकः उपायः अपि ....। (चिन्त् + क्त)

प्रश्न क्रमांक 12. अधोलिखित वाक्येषु कोष्ठाकान्तर्गत प्रकृति प्रत्ययौ योजयित्वा रिक्त स्थानानि पूरयत– (2)

(1) ....वस्तुतः एव रूपम्। (विद्या + मतुप)

(2) भवभूतिः ....दृष्टः। (सम + न्यास + इनि)

प्रश्न क्रमांक 13. अश्वघोषस्य द्वे रचने लिखत । (2)

प्रश्न क्रमांक 14. भारवि, भवभूति च एका एका रचना लिखत। (2)

प्रश्न क्रमांक 15. खण्ड काव्यस्य कोऽपि त्रयः विशेषतः लिखत। (3)

प्रश्न क्रमांक 16.कोष्ठकात् उचित विभक्तिकं चित्वा रिक्त स्थानानि पूरयत – (3)

(1) .... निकषा विद्यालयः (ग्रामम्, ग्रामस्य)
(2) गणेशः .... चतुरतमः (छात्राणां, छात्रेभ्यः)
(3) गंगा .... प्रभवति। (हिमालयेन, हिमालयात्)

प्रश्न क्रमांक 17. अधोलिखित पठित गद्यांश पठित्वा यथा निर्देशं प्रश्नोत्तरं संस्कृतभाषायां लिखत्

(के षांचित चतुर्णाम्) (4)

वत्सराजस्य इदं वचनमाकर्ण्य कुपितो राज प्राहत्वं मम सेवकोऽसि, मया यत कथ्यते, त्वया तद् विधेयम्। पुनः वत्सराजः राजाज्ञापालनीयै– वेतिमत्वा नूष्णीम् बभूव।अनन्तरं अनिच्छन्नपि वत्सराजः भोजं रथे निवेश्य रात्रौ वनं नीतवान। तत्र आत्मनो वध योजनां ज्ञात्वा भोजः किमपि वत्सराजं कथितवान्तदवचनैः वैराग्यमापन्नः वत्सराजः तं न हतवान, अपितु गृहमागत्य भोजं गृहाभ्यन्तरे भूमौ निक्षिप्य ररक्षा। पुनः कृतिम रूपेण मोजस्य मस्तकं कारयित्वा राजभवनं गत्वा वत्सराजो राजनं प्राह – श्रीमता यदादिष्टं तत्साधिमिति। ततो राजा भोजवधं ज्ञात्वा तं पृष्टवान्। खण्ड ग प्रहार समये तेन किमुक्तम् ? वत्सराजेन च राज्ञे भोजस्य अन्तिम सन्देश रूपेण तत्प्रदत्तः श्लोकः समर्पित :–

प्रश्ना : (1) कस्यवचनं आकर्ण्य कुपितो राजा प्राह ?
(2) का पालनीया एव ?
(3) अनिच्छनपि वत्सराजः कं कुत्र च नीतवान् ?
(4) श्रुत्वा इति पदस्य र्प्यायपदं किम् प्रयुक्तम् ?
(5) '' असि '' इति क्रिया पदस्य कर्तृपदं किम् प्रयुक्तम् ?

अथवा

तत्र वर्णानां स्थान कारण प्रयत्नादिभिः निष्पन्निः निर्णयिनि शिक्षा। नानाशनाधीतानां मन्त्राणां विनि योजकं सूत्रं कल्पः । सा च यर्जुविद्यां शब्दानामन्वाख्यानं व्याकरणम्। निर्वचनं निरूक्तम। छन्दसां प्रतिपादियित्री छन्दो विचितः। ग्रहगणितं ज्योतिषम्। पौरूषेयं तु पुराणम्। आन्वीक्षिकी, मीमांसा स्मृतितन्त्रम् इति चत्वारि शास्त्राणि।तत्र वेदाख्यानोप निबन्धन प्रायं पु राणमष्टा– दशधा। यदाहुः – सर्ग प्रतिसंहारः कल्पो मन्वन्तराणि वंशविधिः।
जतो यंत्र निबद्धं तदं विज्ञेयं पुराणमिति।।

प्रश्नाः– (1) शिक्षा का वर्णिता ?
(2) व्याकरणं किम् वर्णितम् ?
(3) कानि चत्वारि शास्याणि सन्ति ?
(4) अक्षरणाम् इति पदस्य र्प्यायपदं किम् प्रयुक्तम् ?
(5) '' अत्र'' इति पदस्य विलोम पदं किम् प्रयुक्तम्?

प्रश्न क्रमांक 18. अधोलिखित पद्यस्य यथानिर्दिष्ट प्रश्नोत्तर संस्कृत भाषायां केषांचित चतुर्णाम लिखत् ? 04

गुणी गुणं वेत्ति, न वेत्ति निर्गुणः, बलीबलंवेत्ति, न वेत्ति निर्बलः।
पिको बसन्तस्य गुणं न वायसः करी च सिंह बलं न मूषकः।

प्रश्ना : – (1) गुणं कः वेत्ति ? (2) करी कस्य बलं जानाति ? (3) कस्य गुणं पिकः जानाति ?
(4) '' काकः'' इति पदस्य र्प्यायपदं किम् प्रयुक्तम् ?
(5) ''निर्बलः'' इतिपदस्य विलोम पदं किम् प्रयुक्तम् ?

अथवा

आद्योऽभिजनरानस्मि कोऽन्याऽस्ति सदृशो मय।
यक्ष्ये दास्यामि भोदिष्य इत्यज्ञान विमाहिता।।
असौ मयाहतः शत्रुः हनिष्ये चापरानपि।
ईश्वरोऽहं अहं भोगी, सिद्धोऽहं बलवान सुखी।।

प्रश्ना : – (1) इत्यज्ञान विमोहिता किम् चिन्तयति ?
(2) अहं कीदृशः अस्मि ? (3) अहं केन हतः ?
(3) अन्यान् इति पदस्य पर्यायपदं किम् प्रयुक्तम् ?
(4) ज्ञान इति पदस्य विलोम पदं किम् प्रयुक्तम् ?

प्रश्न क्रमांक 19. अधोलिखितस्य नाट्यांशस्य केषांचित चतुर्णाम प्रश्नानां उत्तरं यथा निर्दिष्टं संस्कृत भाषायाम् लिखत् ? **04**

सन्यासी – तत् किं कोऽपि न प्रविशति रात्रौ ?

दैवारिक : – (साक्षेपम्) कोऽपि कथं न आहूता वा प्रविशन्ति ? परिचिता वा प्राप्त परिचय पत्रा वा आहूता वा प्रविशन्ति न तु ये कोऽपि समागत्त भवादृशः।

सन्यासी – दौवारिक! इत आयाहि किमपि कर्णे कथयिष्यासि।

दैवारिक : – (तथा कृत्वा) कथ्यताम्।

सन्यासी – यदि त्वं मां प्रविशन्तं न प्रतिरून्धेः तदधुनैव परिष्कृत पारदभस्म तुभ्यं दद्याम यथा त्वं गुञ्जजा मत्रिणापि द्वा– पश्चाशत संख्याकतुला परिभितं ताम्रं सुवर्ण विधातुं शवनुयाः।

दौवारिक :– हहो कपअ सन्यासिन् ! कथं विश्वासघातं स्वामि वचनं च शिक्षयसि। ते कथनान्ये भवन्ति नीचा ये उत्कोचलो भेन स्वामिनं चच्चयित्वा आत्मानम् अन्धतमसि पातयन्ति न वयं शिवगणास्ता दृशः (सन्यासिनोहस्तं धृत्वा) इतस्तु सत्यं कथय कस्त्वम् ? कुत आयातः ? केन वा प्रेषित : ?

प्रश्न – (1) कोऽपि कदा न प्रविशति ? (2) दौवारिकः साक्षैपं किम् कथयति ?
(3) त्वं गुजजामात्रेणायि किम् कर्तुम् शक्नुयाः ?
(4) याहि इति पदस्य विलोमपदं किम् प्रयुक्तम् ?
(5) " इदानीमेव " इति पदस्य पर्यायपदं किम् प्रयुक्तम् ?

अथवा

कुण्डला – परस्पर प्रीतिमतोः भवतोः उपदेशस्य नास्ति कोऽपि अवकाशः तदापि सखी स्नेहः मां भाषयतिभर्त्रा सदैव भार्या भर्तव्या च। यतोहि धर्मार्थकाम संसिद्धये यथा भार्या भर्त्तुः सहायिनी भवति तथा न कोऽपि अन्यः। परस्पर मनुव्रतौ पतिपत्न्यौ त्रिवर्णम् साधयतः। पतिः यदि प्रभूतं धनं अर्जायित्वा गृहमानयति तत खलु पत्न्यभावे कुपात्रेषु दीयमानं क्षयमेति।

ऋतध्वजः – लक्ष्म्याः रक्षार्थं पत्न्या : सहायोग : अनिवार्य :।

भदालसा – कुण्डले ! लक्ष्मी पूजायां न मे प्रवृत्ति :। यदि लक्ष्मीपूज्या प्रिया च अतिथिर्वर्यस्य तदाइदानीम् एव मे नमस्कार :।

ऋतध्वज :– स्वाभिमानिनि प्रिये। समक्षं ते कथं कापि सपत्नी स्थातुं शक्नोति ? लक्ष्मीस्तु तव दासी भविष्याति नैव सपत्नी। मद् गार्हस्थ्यं तुत्वदधीनं भविष्यति। आत्मानं भाविसन्ततिं च ज्ञानविज्ञानानुसन्धात्र्या हस्ते समर्पयितुम् ईहे। आगम्यताम् गुरूभ्यः पितृभ्यां च समाचारं श्रावयावः।

प्रश्न : (1) कसय कोऽपि अवकाशः नास्ति ?
(2) पति अजितं घनं कथं क्षयमोति ?
(3) भर्ता सदैव का भर्तव्या ?
(4) " साधयतः" इति क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् प्रयुक्तम् ?
(5) ' येन प्रकारेण ' इत्यर्थे अत्रकिम् पदं प्रयुक्तम् ?

प्रश्नः20. मज्जूषायां प्रदत्त शब्दैः प्रधानाचार्यम् प्रति अवकाशं ग्रहीतुं लिखिते प्रार्थना पत्रे रिक्त स्थानानि पूरयत – 10

सेवायाम्

.... (1)

सर्वोदय वरिष्ठविद्यालयः दुर्गम् –

विषय :– .... (2) प्रार्थनापत्रम्।

.... (3)....................................(4) निवेद्यते मत् मम भगिन्या . ... (5) अगस्तमासस्य अष्टविंशत्यांक.......................................(6) भविष्यति। मया च तत्र विवाहात् ....(7)................................ अवश्यंगन्तव्यम्। अतः कृपया 20.03 2020 दिनांक पर्यन्तं ....(8) ....(9)........................... दिनानां अवकाशं स्वीकृत्य माम् अनुगृहणन्तु भवन्तः।

सधन्यवादम्

.................(10) भवदीय

कक्षा – द्वादशी क्रमांकः– 05

मज्जूषा
सधन्यवादाः, अवकाशाय, प्रदाय, मान्याः, त्रयाणाम्ः, सादरम्, तारिकायाम्, दिनत्रयपूर्वम्, प्रधानाचार्यः, विवाह :।

प्रश्न क्रमांक 22. अधोलिखितानां प्रश्नानां केषांचित पंच प्रश्नानां उत्तरं संस्कृत भाषायाम् लेख्यम् – 05

(1) अस्माकं कानि उपास्यानि ? (2) नृणां वर : क : अस्ति ?
(3) स्वजन : कुत्र प्रहरति ? (4) कासां पितर : केवलं जन्म हे तवः ?
(5) प्रताप दुर्ग दौवारिकः कस्य ध्वनिम् इव अश्रौषीत् ?
(6) सर्वस्य लोचनं किम् अस्ति ?

प्रश्न क्रमांक 23. अधोलिखितानां वाक्यानां केषांचित पच्चानां संस्कृत भाषाणं अनुवादो विधेय – 05

(1) गांव के दोनों ओर वृक्ष है। (2) कोलाहल मत करो।

(3) श्री गणेश जी को नमस्कार है।

(4) भारत के दक्षिण में लंका है। (5) कृष्ण को मक्खन अच्छा लगता है।

(6) छात्रों में सुशील श्रेष्ठ है।

प्रश्न क्रमांक 24. अधोलिखित वाक्येषु रेखांकित पदानां केषांचित चतुर्णाम विग्रहाः क्रियताम् – 04

(1) अभ्युदिते जगच्चक्षुषि भास्करे।

(2) राजकुमारी मदालसा सर्वविद्या निष्णाता जाता।

(3) अद्यापि यत्र खुशुका विलसन्ति सन्तः।

(4) स महाव्याहुरनुशंस चिकीर्षया।

(5) भवादृशानां प्रवेश समयः भवति।

प्रश्न क्रमांक 25. अधोलिखित पदानां केषांचित पच्चानाम् सन्धिविच्छेदं कुरूत। 05

(1) मातृदेवो भवः। (2) यस्माच्च (3) खल्वत्र (4) संन्यासिनोक्तम्

(5) अद्यापि (6) व्यवच्छेत्सी।

प्रश्न क्रमांक 26. स्व पाठ्यपुस्तकस्य सूक्ति सौरभम् पाठात् क्रयोश्चिद् द्वयो : श्लोकचो : लेख्यौ ? यः अस्मिन् प्रश्न पत्रे नागतः ? 05

प्रश्न क्रमांक 27. अधोलिखितं अपठित गद्यांशः पठित्वा यथा निर्देशं प्रश्नोत्तर संस्कृत भाषायां लिखत – (केषांचित पच्चानाम) 10

संस्कृत भाषायां इदं प्रसिद्धम् अस्ति यत् अविवेकी पक्षपाती जायते। अस्य तात्पर्य अस्ति यत् अविवेकिनः जनाः स्वजनान् एवं पोषयन्ति। एवमेव श्री हर्षः स्व महाकाव्ये लिखति – भवन्ति भव्येषु हिपक्षपातः। वस्तुतः ये जनाः आत्मनां कृते भव्याः प्रिया च भवन्ति तान प्रति तु पक्षपातः सजायते एव। जनाः अस्य अभिप्राय इमं ग्रहणन्तियत् स्वजातीयानां पारिवारिकाणां जनानां वा पक्षे स्वीकृति एव भ्रष्टाचारस्य उदयः भवति। अतः अति प्राचीनकालात् एवं समाजे भ्रष्टाचारः प्रचलितः आसीत्। अभिज्ञान शाकुन्तले अपि वयं पश्यामः यत् राज्ञः श्यालः खलु आरक्षकाणां महाधिकारी आसीत्।

प्रश्नाः (1) कः पक्षपाती जायते ? (2) श्री हर्षः कुत्र लिखति ?

(3) के अस्य अभिप्राय गृहणन्ति ? (4) अभिज्ञानशाकंन्तलेवयंकिं पश्यामः ?

(5) समाजे कः प्रचलितः आसीत् ? (6) " नवीन " इति पदस्य विलोम पदं किं प्रयुक्तम् ?

———000———